INTERNET SIGURNOST

ZA RODITELJE

Cryptoparty Bosna i Hercegovina

ŠTA JE INTERNET SIGURNOST DJECE?

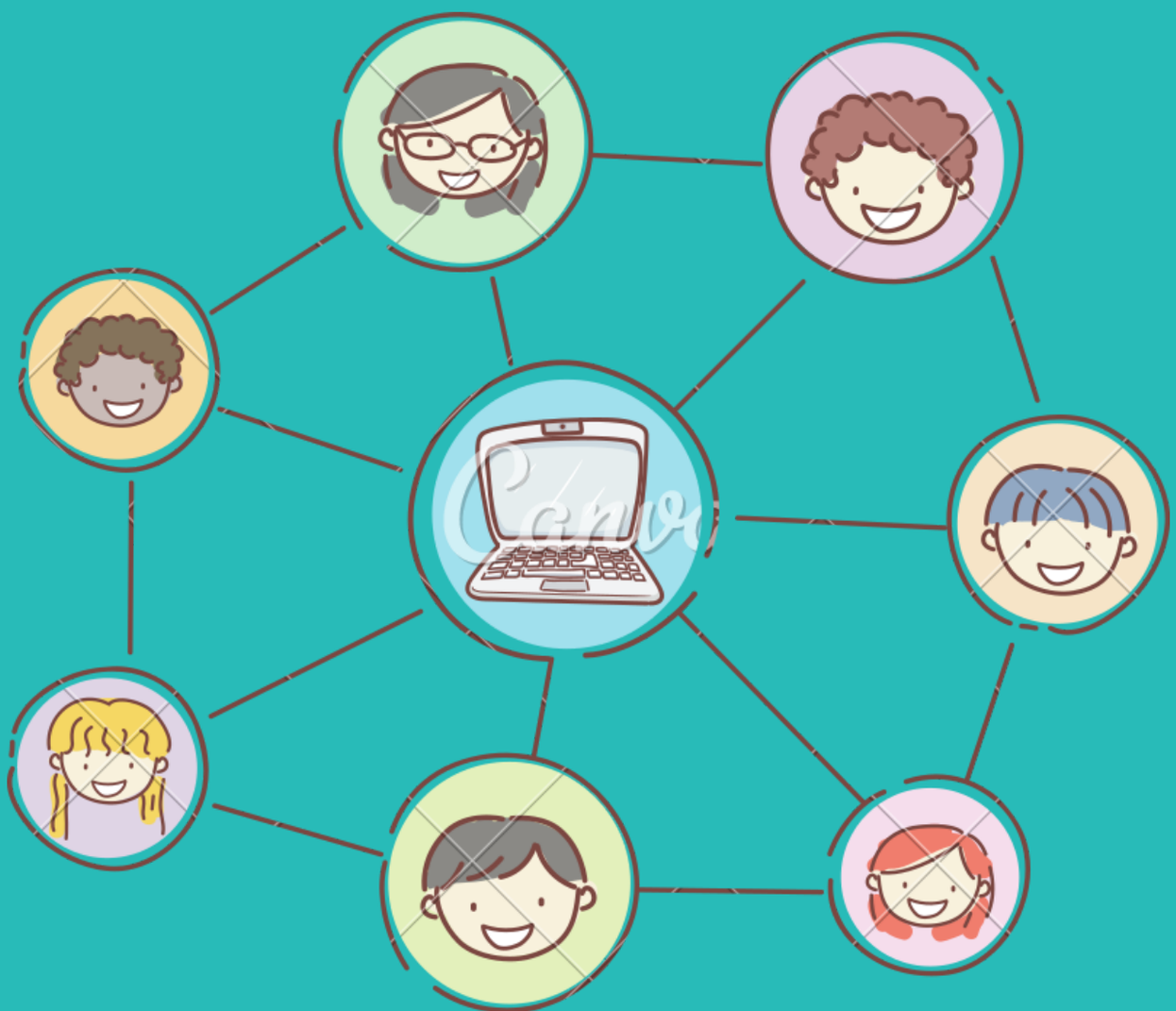

Internet sigurnost predstavlja sigurnost unutar samog digitalnog prostora, uključujući integritet, autentifikaciju i zaštitu podataka sa kojima se mreža koristi, te sa kojima se komunicira unutar mreže.

Internet sigurnost djece predstavlja primarno sigurnost djece i tinejdžera unutar kibernetičkog prostora kroz upoznavanje roditelja i djece sa potencionalnim opasnostima, preprekama i sadržajima neprilagođenim za djecu, što u znatnoj mjeri može predstavljati problem za provođenje kvalitetnog vremena djece unutar digitalnog prostora.

Ova publikacija ima primarni cilj da roditelje i djecu upozna sa sigurnosti na Internetu, te pruži korisne savjete i komentare za poboljšanje sigurnosti unutar digitalnog prostora.

KAKO SIGURNO KORISTITI INTERNET?

Kao i u svakoj teorijskoj i praktičnoj sigurnosti, apsolutna sigurnost od potencijalnih rizika i problema ne postoji. Karakterom Interneta kao najvećeg medija, sigurnost postaje kompliciran pojam za krajnje korisnike/ice koji često ne brinu dovoljno o istoj.

Djeca i tinejdžeri su posebna kategorija na koju treba obratiti pažnju prilikom govora o Internet sigurnosti, jer su u današnjem dobu, upravo oni najveći konzumenti i kreatori sadržaja u digitalnom prostoru. Djeca i tinejdžeri pripadaju u vulnerabilnu kategoriju stanovništva, zbog svojih karakteristika kao što su rast i razvoj, te osjetljivost na okolinu i preslikavanje i učenje iz okoline u toku rasta i razvoja.

Internet kao medij, može pomoći boljem pedagoškom pristupu djeci, ali u isto vrijeme može predstavljati potencijalnu opasnost pri korištenju, što dodatno potražuje napore za sigurnošću ove grupe.

Internet, dakle, nije apsolutno siguran prostor, ali uz pomoć roditelja, Internet može postati sigurna okolina za djecu i tinejdžere koji su upoznati sa potencijalnim opasnostima, te rizicima korištenja Interneta.

KAKO SIGURNO KORISTITI INTERNET?

Dobro razumjevanje kompjutera i interneta, može učiniti da bolje zaštite svoje dijete unutar digitalnog prostora, ali u isto vrijeme ga edukujete da prepozna rizike i opasnosti.
Većina pretraživača (eng. Browser) danas ima opciju besplatnog kontrolera radnji za roditelje koji omogućuju aktivaciju istog unutar personalnog ili grupnog računala koje dijete koristi.

U ovom priručniku, odlučili smo ponuditi jasne i kratke korake kako do bolje sigurnosti u svrhu edukacije šireg građanstva o potencijalima Interneta i kreiranju dobrih praksi unutar edukacijskih i drugih centara o sigurnosti djece i tinejdžera na Internetu koji su najpodložniji raznim opasnostima poput kibernetičkog nasilja, susretanju sa trećim, nepoznatim licima i drugo. Samim time, upoznavanjem sa raznim rizicima, minimaliziramo mogućnost da se dijete ili tinejdžer izloži opasnosti koje prijete iz Interneta.

Naravno, ovo ne podrazumjeva da se djeca trebaju plašiti ili ustručavati korištenja Interneta, već naprotiv. Predstavljamo model koji će djeci i tinejdžerima pomoći pri sortiranju potrebnog i bespotrebnog sadržaja, te prepoznavanju različitih kibernetičkih ponašanja i okolina koje se nameću pri čestom ili redovnom korištenju Interneta.

Cryptoparty Bosne i Hercegovine

INTERNET SIGURNOST I RIZICI
ZA RODITELJE

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

Rizici koje svakodnevno susrećemo unutar digitalnog prostora postaju posebno bitni kada se oni odnose na djecu i tinejdžere. Važnost upoznavanja roditelja sa potencijalnim rizicima.
Pri korištenju Interneta, nekada i sami roditelji predstavljaju kreirani rizik za djecu dijeljenjem njihovih fotografija ili informacija na društvenim mrežama ili unutar digitalnog prostora.

1. Ne dijelite personalne informacije Vašeg djeteta ili tinejdžera

Svaki dan se na društvene mreže objavi više od 1.8 miliona grafičkog sadržaja, od kojih većinu čine slike i video zapisi.

Više od 10% djece i tinejdžera, svakodnevno, objavljuje grafičke zapise i sadržaje o sebi, uključujući privatne podatke.

Ukoliko imate praksu koja podrazumjeva dijeljenje sadržaja vezanog za Vaše dijete ili tinejdžera, onda Vašu primarnu digitalnu okoliku učinite sigurnom od potencijalnih predatora ili kibernetičkih kriminalaca, tako što ćete maksimalizirati Vašu sigurnost putem zatvaranja objava za širu javnost na društvenim mrežama, te detekcijom lažnih prijatelja unutar Vaše liste na društvenim mrežama.

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

2. Prepoznajte lažno predstavljanje / krađu identiteta

Internet je svojom masovnosti i dostupnosti, omogućio brzo, jednostavno i uspješno kreiranje lažnih identiteta koji često nisu podložni zakonima jer je do počinioca takvih krivičnih djela teško doći.
Lažni identiteti, prijatelji i lažno predstavljanje je postalo svakodnevnica društvenih mreža koje su pogodno tlo za kreiranje takvih oblika malverzacija jer je veća publika dostupna, te takvo djelo prolazi skoro neprimjećeno unutar sve većeg broja istih ili sličnih oblika profila.

Vještaćki kreirane identitete, po najčešćem šablonu, je lako prepoznati prema parametrima:

a) savršenosti profilne slike.

Najčešće su to slike poznatih osoba, prepoznatljivih javnosti. Predatori najčešće koriste slike primamljive djeci, poput slika iz crtanih i animiranih filmova, te igračaka.

b) Veliki broj pratioca ili veoma mali broj pratioca

Samim brojem pratilaca ili prijatelja, možete prepoznati da li se radi o lažnom profilu i predstavljanju ili je identitet verificiran od strane većeg broja ljudi.

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

c) Lažno ime ili nepostojanje imena

Ime i prezime su životne odrednice koje potvrđuju naš identitet. U digitalnom prostoru, ta paradigma nije drugačija i samim nepostojanjem imena i prezimena, ili imena koje je stvarno, kreira se sumnja u identitet kreatora/ice profila na društvenim mrežama.

Naravno, postoje ljudi koji žele svoju privatnost, uključujući ime i prezime zadržati za sebe, ali njihov identitet je verificiran na druge načine.

d) Mali broj objava ili mali broj komentara na objave

Još jedan poseban parametar jeste kreiranje objava, te reakcija publike na objave.

e) Dodavanje isključivo jedne grupe korisnika

Ukoliko nekomercijalni profil dodaje isključivo jednu grupu korisnika, odnosno, separatira muškarce i žene, ili dodaje samo djecu, ogroman je potencijal da je iza tog profila upravo predator ili kibernetički kriminalac koji ima različite maliciozne namjere prema drugim korisnicima/cama.

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

3. Predatori kao humana opasnost digitalnog prostora

Predatori predstavljaju osobe koje direktno targetiraju određene grupe korisnika poput djece ili tinejdžera, kroz lažne ili prave identitete, sa skrivenom, najčešće malicioznom namjerom. Nažalost, mnoga djeca, tinejdžeri, te roditelji ne mogu prepoznati predatora dok nije prekasno, kao što je susret djeteta ili tinejdžera sa predatorom.

4. Djeca imaju punu kontrolu nad uređajem

Pristupanje Internetu će, zasigurno, postati jedno od osnovnih ljudskih prava. Ali u isto vrijeme, djeca koja nisu dovoljno zrela, trebaju da imaju određeni nadzor nad korištenjem Interneta. Sadržaji kojima pristupaju i koje konzumiraju, moraju biti filtrirani od strane osobe koja razumije rizike i opasnosti digitalnog prostora radi lakšeg prepoznavanja i zaštite djece i tinejdžera u digitalnom prostoru.

KAKO PREPOZNATI DIJETE ILI TINEJDŽERA SA PROBLEMIMA KORIŠTENJA ONLINE PROSTORA?

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

1. Dijete odlučuje ne koristiti računar

Iako je do tada, dijete intenzivno koristilo Internet, računar i drugu tehnološku opremu, odjednom odlučuje da prestane.
Ovakav korak i odluka mogu podrazumjevati da je dijete ili tinejdžer u određenim opasnostima ili pod rizikom unutar digitalnog prostora.
U ovom slučaju, preporuka je da se otvoreno i bez predrasuda ili teških riječi popriča sa djetetom ili tinejdžerom da bi se došlo do određenih informacija.

2.Tajnovitost

Tajnovitost pri korištenju računara, konstantno sakrivanje dopisivanja i drugih radnji, te negovorenje o radnjama na Internetu, posebno kod manje djece, može predstavljati kontakt sa starijim ljudima ili različite vrste malicioznih radnji koje se sprovode nad djetetom ili mu prijeti odreeni rizik.

3. Depresija i potištenost

Depresija i potištenost nakon korištenja Interneta, su jedni od prvih pokazatelja kibernetičkog nasilja. Kibernetičko nasilje predstavlja raširenu formu nasilja među vršnjacima unutar osnovnih i srednjih škola. U Bosni i Hercegovini, validan izvor informacija o ovom problemu jeste stranica Udruženja "Kap" koje svake godine provodi akciju "Dan ružičastih majica" da bi se povećala svijest i educiralo stanovništvo.

- Dan ružičastih majica (oficijalna stranica) : www.danruzicastihmajica.ba

KAKO REAGOVATI U SLUČAJU DA JE DIJETE ILI TINEJDŽER U OPASNOSTI?

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

1. Otvoreni razgovor

Komunikacija je ključ. Pričajte sa vašim djetetom, edukujte ga o digitalnom prostoru, te kreirajte dobre prakse unutar istog. Ukoliko je dijete već razmijenilo informacije sa predatorom ili osobom starije životne dobi koju ne poznajete, obavijestite lokalne autoritete poput policije, škole, pedagoga i bližih prijatelja o problemu. Pokušajte reagovati na način da prekinete svaki potencijalni ostvareni kontakt sa tom osobom i djetetom.
Ukoliko je dijete ili tinejdžer žrtva kibernetičkog nasilja, obavijestite nadležne u okolini u kojoj se nasilje dešava. Najčešće su to školski vršnjaci, škola, društveni prostor Vašeg djeteta i drugo.

2. Promjena online podataka

Ukoliko je dijete ili tinejdžer razmijenilo podatke sa sumnjivom osobom, promijenite ih što prije. Pod promjenom podataka podrazumjevamo promjenu profila na društvenoj mreži, promjenu broja telefona ili kućnog broja telefona, promjenu adrese elektronske pošte i drugo.
Ukoliko se suspektno ponašanje ponovi, obavijestite sigurnosne autoritete (policiju) o trenutnim dešavanjima.

3. Edukujte ga o potencijalnim opasnostima i rizicima

Edukacija o korištenju interneta i računara je nešto o čemu se ne diskutuje previše, ali je itekako potrebno za djecu i tinejdžere. Posjetite neki panel o sigurnosti na Internetu skupa, pregledajte stranice sa edukacijskim materijalom i pokušajte mu objasniti razliku između takve stranice i stranica koje služe kao "mamac" za različite aktivnosti.

ZAKLJUČAK

INTERNET SIGURNOST I RIZICI ZA RODITELJE

Internet nije bezazleni prostor!

Upotreba Interneta se često banalizuje kao nešto što "svi rade". Samim time, masovnom upotrebom Interneta, omasovljava se i broj intencija koje mogu stajati iza radnji koje se dešavaju.

Internet kao medij je jako korisno sredstvo u različitim poljima ljudskog, dnevnog života, ali samim time može postati i najveći neprijatelj.

Sa edukacijom striktno namjenoj djeci i roditeljima, možemo kreirati sigurniji prostor i sigurno djelovanje unutar kibernetičkog prostora i osigurati zdrav i siguran razvoj djece za budućnost društvenog života.

Kroz dobre prakse u digitalnom okruženju, osiguravamo dobre prakse u realnom okruženju djeteta koje mora znati da opasnosti kojima može biti izloženo nisu samo na ulici, već i skrivene unutar kutova monitora.